

INTRODUCCIÓ

ELS ANTECEDENTS

La primera guerra civil romana entre la noblesa encapçalada per Sul·la¹ i els populars acabdillats per Màrius va acabar sense resoldre cap dels problemes socials i polítics que l'havien originada. Amb el triomf de Sul·la, tots els projectes per millorar la situació econòmica i social dels més desfavorits van ser considerats actes criminals contra l'Estat. Sul·la va vèncer, però no ho va fer la noblesa. El vencedor va instaurar un règim militar en què la classe social que li havia donat suport no representava res. Un cop desaparegut el dictador de l'escena política, ni tan sols els soldats, àvids de les riqueses i les prebendes aconseguides en l'època anterior, van trobar cap general que els manés amb mà de ferro com ho havia fet Sul·la, però tampoc la noblesa, que tenia com a «cap de pont» el senat, no va saber trobar un líder que la dirigís.

D'altra banda, entre els populars tampoc no hi havia una gran unitat. No hi havia un programa polític comú, ni tan sols una organització ni un sentit de classe, a diferència del que passava en l'oligarquia senatorial. Cada ciutadà que hi destacava anteposava el seu individualis-

me personal i material a l'Estat i, sovint, contra l'Estat. I, a més, la puixant classe eqüestre estava més amoïnada pels seus interessos econòmics que per les reformes polítiques i socials. Tanmateix, tots aquests grups, faccions o classes no dubtaven a fer un front comú davant les esporàdiques revoltes de la plebs, cada cop més arruïnada i més aliena a les decisions importants de l'urbs.

Les ambicions polítiques individuals només es podien canalitzar enfrontant-se amb un senat que dominaven els antics seguidors de Sul·la i que representava la darrera expressió política del règim anterior. I això és el que van fer Gneu Pompeu i Marc Licini Crassus, les dues figures emergents més destacades de Roma, que es van aliar malgrat les seves rivalitats, prenent com a principis polítics els postulats del programa popular i posant fi d'aquesta manera a la idea d'una restauració sul·lana. Tots dos havien lluitat contra la rebel·lió dels esclaus liderada per Espàrtac i, encara que provenien de les files de la noblesa, s'havien passat a la facció dels populars per desenvolupar millor les seves aspiracions polítiques. Assoliren plegats el consolat l'any 70 aC, i una de les seves primeres decisions va ser tornar el poder als tribuns de la plebs, que Sul·la havia suprimit, i restringir el poder del senat. Pompeu partia amb avantatge per la seva vàlua i el seu carisma, encara més quan va aconseguir l'any 67, en virtut de la llei Gabínia, el comandament suprem de les tropes contra els pirates que assolaven la Mediterrània i, en pocs mesos, va anihilar-los.

Després li fou concedida la direcció de la guerra contra Mitridates, rei del Pont, rellevant el general Lucul, el qual, malgrat que havia aconseguit victòries significatives, no havia pogut derrotar el rei bàrbar. Mentrestant, la situació política a Roma seguia essent inestable. Els dos homes forts del moment no van deixar d'intrigar l'un contra l'altre, l'un a l'Orient, i l'altre a Roma. Crassus temia que els èxits de Pompeu el fessin massa important i l'encoratgessin a entrar a Roma com un segon Sul·la; així doncs, ell també maldava per obtenir èxits polítics a fi de compensar la bona estrella del seu rival. Va intentar concedir la ciutadania als habitants de la Gàl·lia Transpadana o annexionar Egipte, plans que no van reeixir, i en aquest segon episodi es va enfrontar amb Ciceró, que en aquella època es trobava en el cercle de Pompeu. Just en aquell moment apareix en escena un altre personatge principal de la futura vida política de la ciutat: Juli Cèsar, emparentat amb Màrius, l'antic rival de Sul·la, i que, per tant, havia patit de primera mà la repressió del dictador.

Cèsar pertanyia a l'òrbita política de Crassus, a qui estava unit a causa de les grans quantitats de diners que li devia. Li era l'aliat més fidel, sempre amb els ulls posats en el profit polític i econòmic, però d'altra banda no tancava la porta a possibles aliances amb els rivals. Així, per exemple, va donar suport a les lleis Gabínia i Maní·lia, favorables a Pompeu.

A Roma, Crassus seguia la seva política d'obtenir aliats entre les persones de família il·lustre que s'havien

arruïnat i que, per molt nobles que fossin, sense diners ni crèdit no podien assolir magistratures i estaven disposades a fer qualsevol cosa per tal de capgirar la seva situació. Fou així com Catilina va acabar al costat de Crassus.

Luci Sergi Catilina era fill d'una antiga família patrícia que, sense mitjans econòmics, estava en plena decadència. Era orgullós i tenia grans dots militars, i ja el 89 aC, amb poc menys de vint anys, el trobem com a oficial de Gneu Pompeu Estrabó, partidari dels populars. Sis anys més tard ja s'havia passat al bàndol de Sul·la, i a partir d'aquí les notícies sobre la seva carrera criminal no tenen aturador: primer va assassinar el seu propi germà; durant l'etapa de les proscripcions va ser el braç executor de les ordres del dictador, i fins i tot va matar el seu cunyat amb les seves pròpies mans. Les riqueses que va obtenir en les proscripcions no van ser prou copioses per calmar la seva avidesa de fortuna, i ràpidament es va tornar a arruïnar. Va ser també amic de Verres, governador de Sicília entre el 73 i el 71 aC, a qui Ciceró va acusar de concussió, i l'any 73 aC fou inculpat de mantenir relacions sacrílegues amb una vestal anomenada Fàbia, que justament era cunyada del mateix Ciceró. Defensat pel noble Quint Lutaci Càtul, va ser absolt. Va ser pretor l'any 68 i propretor el 67 a l'Àfrica. El seu govern fou penós, i abans d'acabar la seva magistratura ja va ser cridat a Roma, davant del senat, per ser acusat d'espoli. Catilina era un home del tot mancat d'escrúpols, però a la vegada molt eficient en tot allò que es proposava, i pos-

seia un carisma fascinator, sobretot entre el jovent. Això no obstant, el seu caràcter cruel, cínic i violent li va tancar totes les portes i, a la vegada, li va crear importants enemics. Així, mentre els uns l'odiaven, els altres, a qui havia servit, no volien tenir a prop una persona d'aquella casta. I, quan va haver de dependre d'ell mateix, els fracassos es van succeir l'un darrere l'altre i tots els seus plans polítics se'n van anar en orris.

En efecte, va intentar presentar-se per primera vegada al consolat l'any 66 aC, però no ho va poder fer perquè el cònsol Luci Volcaci, encarregat de redactar la llista de candidats, es va negar a incloure-l'hi. Sembla que el motiu d'aquesta negativa va ser l'acusació de Publi Clodi pel seu mal govern a l'Àfrica. Els escollits foren Publi Autroni i Publi Sul·la, tots dos del bàndol popular. Poc després de les eleccions van ser acusats de corrupció electoral i foren substituïts per Luci Cota i Luci Torquat. Aleshores Catilina, Autroni i Sul·la van aliar-se per aconseguir el poder de manera violenta. Se'ls van afegir Gneu Pisó i un comerciant de Nucèria: Publi Siti. La seva intenció era assassinar, el primer dia de l'any, els cònsols electes i els senadors més destacats, i repartir-se el poder consular i les províncies més importants. Advertit el senat de la conxorxa, va fer fracassar el complot, però no va actuar contra els conjurats, cosa que diu molt de com era de fràgil la situació política del moment. Fins i tot s'havia afirmat que darrere la conjuració estaven Cèsar i Crassus, preparats per assumir els càrrecs de *ma-*

gister equitum i dictador, respectivament. El que és evident és que ambdós prohoms foren aliats habituals de Catilina en la major part de la seva carrera política. De fet, l'any 65 aC, en el judici per les seves males accions durant el govern de l'Àfrica, l'acusador, Publi Clodi, fou subornat per Crassus, i Catilina va acabar essent absolt, però va quedar inhabilitat per a les eleccions d'aquell any. Una vegada més, se li negava l'accés al consolat.

LA CONJURACIÓ

Un any després, el 64 aC, Catilina va intentar de nou assolir el consolat. Aquesta vegada els candidats eren Gai Antoni Híbrida, un altre noble arruïnat, i Marc Tullí Ciceró. La correlació de forces va ser la següent. Encara que al principi Catilina tingué el suport ferm dels nobles, va preferir aliar-se amb Antoni, perquè tots dos comptaven amb l'ajut de Crassus i Cèsar. El desgovern imperant i les revoltes de carrer dutes a terme pel mateix Catilina amb la seva colla de sequaços (grup heterogeni que barrejava gladiadors de la més baixa estofa amb joves nobles de molt bon llinatge, però sense recursos) van provocar l'alarma entre les classes dirigents. A més a més, les propostes de llei dels magistrats contra la corrupció electoral van ser vetades pel tribú de la plebs, dominat per Crassus. S'hi va afegir, així mateix, el rumor que Catilina havia matat el seu propi fill per casar-se